

Локайчук, Світлана. «Мовно-психологічні портрети підлітків – персонажів повісті Валентина Бердта «Все починається в 13»». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 20, 2024, с. 37–46.  
Lokaichuk, Svitlana. "Linguistic and Psychological Portraits of Adolescent Characters in Valentyn Berdt's Story "It All Starts at 13"". *Linguostylistic Studies*, iss. 20, 2024, pp. 37–46.

УДК 821.161.2'06.08

<https://doi.org/10.29038/2413-0923-2024-20-37-46>

## МОВНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПОРТРЕТИ ПІДЛІТКІВ – ПЕРСОНАЖІВ ПОВІСТІ ВАЛЕНТИНА БЕРДТА «ВСЕ ПОЧИНАЄТЬСЯ В 13»

**Світлана Локайчук**

Волинський національний університет імені Лесі Українки,  
Луцьк, Україна

У статті проаналізовано лінгвостилістичні засоби творення психологічних портретів підлітків, які є основними персонажами повісті В. Бердта «Все починається в 13». Відзначено, що особливістю портретних описів аналізованого твору є акцент на провідній деталі або рисі характеру персонажів, на їхніх хобі, почуттях, переживаннях. У повісті переважає динамічний, ситуативний портрет головного героя, який розвивається, росте, змінюється, фантазує. У мовленні підлітків найчастіше зафіксовано епітети, метафори, порівняння, шкільний сленг, розмовна лексика. Зауважено, що письменник ретельно підбирає слова для опису поведінки, її зміни, манери спілкування 13-літніх персонажів повісті. Мовні засоби на позначення жестів, міміки супроводжують майже кожную репліку дійових осіб художнього твору.

**Ключові слова:** художній текст, лексико-стилістичні засоби, невербальні характеристики.

## LINGUISTIC AND PSYCHOLOGICAL PORTRAITS OF ADOLESCENT CHARACTERS IN VALENTYN BERDT'S STORY "IT ALL STARTS AT 13"

**Svitlana Lokaichuk**

Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine

The linguistic portrait of a character is part of the literary text structure; it is its organic part. The article highlights linguistic portraiture as a set of lexical and stylistic means used by the author to describe the appearance, facial expressions, gestures, speech, character traits, dynamics of thoughts, feelings, and experiences of the characters in a work of art.

The purpose of the article is to analyze the linguistic stylistic devices used for creating the linguistic and psychological portraits of teenage characters in Valentin Berdt's story "It All Starts at 13". A specific feature of a psychological portrait is that it may not contain a description of appearance at all but only fragmentary descriptions of the character's mental characteristics, character traits, and disposition. This is the method of portraying characters used in V. Berdt's story "It All Starts at 13", in which descriptions of appearance are almost absent. The reader is provided with the opportunity to imagine the character's appearance based on the description of his behavior, way of thinking, and statements.

The story is dominated by a dynamic, situational portrait of the protagonist, who develops, grows, changes, and fantasizes. The writer makes extensive use of line portraits, constantly emphasizing the leading detail or character trait. In the story, such a detail is the hobby of the main character, and at the same time the narrator's, passion for computers. His speech is characterized by the use of special vocabulary and slang from the IT sphere. Epithets, metaphors, similes, school slang, and colloquial vocabulary are most often recorded among the stylistic means of creating psychological portraits of teenagers.

V. Berdt carefully selects words to describe the behavior, its changes, and the manner of communication of the 13-year-old characters of the story. Depicting the characters, the writer emphasizes such a recurring artistic detail as a smile or laugh, which is a feature of the schoolchildren's environment. They spend their holidays carefreely. The character of the cheerful and intelligent girl Oksana stands out the most among them. In the story, special attention is paid to tactile sensations – touches of hands and kisses. Language means of indicating gestures and facial expressions accompany almost every line of the characters of the work of art.

**Key words:** literary text, lexical and stylistic means, non-verbal characteristics.

**Вступ.** Лінгвостилістичний аналіз літературного тексту спрямований на виявлення системи словесно-художніх прийомів, за допомогою яких здійснювалося художнє мислення письменника під час створення образів художнього твору. Дослідницький інтерес становлять портретні характеристики персонажів, тобто особливості їхньої зовнішності, міміки, жестикуляції, а також опис переживань, емоцій, рис характеру літературних героїв. Для характеристики персонажів, опису їхніх діалогів та монологів, невербальної поведінки письменник відбирає доцільні, за його задумом, лексико-граматичні засоби. Дотримуємося думки, що мовне портретування варто розглядати як сукупність лексико-стилістичних засобів, залучених автором для опису зовнішності, міміки, жестів, мовлення, рис характеру, динаміки думок, почуттів, переживань персонажа (Локайчук 91).

Мовний портрет персонажа входить до структури художнього тексту, є його органічною частиною. За Коротким тлумачним словником лінгвістичних термінів, мовний портрет – це стилістична категорія, що реалізується у художній прозі; опис зовнішніх ознак персонажа, а також його внутрішнього стану (внутрішній, психологічний мовний портрет) (Єрмоленко і Бирик 94). Іншими словами, мовний портрет у широкому розумінні – це не лише зображення зовнішності, а й акцентування на індивідуальних рисах характеру, вподобаннях, звичках літературного героя.

**Мета** статті – аналіз лінгвостилістичних засобів для моделювання мовно-психологічних портретів підлітків – персонажів повісті Валентина Бердта «Все починається в 13».

**Матеріал і методи дослідження.** Матеріалом дослідження є картотека прикладів (понад 90 одиниць) з фіксацією лексико-граматичних засобів для вербальної та невербальної характеристики персонажів повісті. Під час опрацювання матеріалу застосовано описовий метод для систематизації фактичного матеріалу; метод суцільної вибірки для

створення джерельної бази дослідження; метод контекстуального аналізу, за допомогою якого відібрано речення, які містять мовно-психологічні описи підлітків; прийоми інтерпретації та систематизації мовного матеріалу.

**Результати дослідження та дискусія.** Поняття портрета персонажа в художньому творі достатньо широке. Це й опис зовнішності героя, його соціальна характеристика, акцент на психологічному стані особи, емоціях та переживаннях літературного героя. На відміну від звичайного портрета, головна мета якого – дати читачеві можливість уявити людину, психологічний портрет пов'язує зовнішність героя з особливостями його внутрішнього світу. Портретний опис вказує на вдачу, темперамент, риси характеру персонажа, акцентує увагу читача на тих деталях зовнішнього вигляду, які містять інформацію про почуття, думки, переживання і настрої. Часто в науковій літературі будь-який портрет визначають як психологічний тому, що він розкриває риси характеру. Проте власне психологічний портрет з'являється в літературі тоді, коли він передає чи описує певний психічний стан, у якому персонаж перебуває в конкретний момент, або ж зміну таких станів (Насалевич 49).

Специфічною (і відмінною) рисою психологічного портрета є те, що він може взагалі не містити опису зовнішності, а складатися лише з фрагментарних описів психічних особливостей, рис характеру, вдачі персонажа. Це ми спостерігаємо в повісті В. Бердта «Все починається в 13». Головний персонаж твору – учень 8-Б класу Сергій Приходько, від імені якого ведеться розповідь. Крім нього, активними учасниками всіх подій є спочатку його шкільний друг Андрій, а потім однолітки, з якими проводив літні канікули у селі Ліщинівка – Оксана з Києва, Олег з Житомира, Дмитро – «Гаррі Потер», що вивчає шумерську мову, із Конотопа.

Загалом описів зовнішності персонажів майже не подано. На нашу думку, це можна пояснити тим, що розповідь ведеться від першої особи – підлітка. Ми не маємо уявлення про те, якого зросту школярі, якого кольору у них очі, волосся, у що вони вдягнені. У тексті розповіді зафіксовано лише сленгове слово *прикид* як назву одягу загалом: *Судячи з прикиду, ця дівчина не з сусіднього села* (Бердт 67).

Про єдину дівчину в товаристві підлітків – Оксану – відомо, що вона вродлива, проте оповідач говорить про це не прямо, а через сприйняття інших персонажів, зокрема, бабусі Сергія (*А чиє ж це таке гарненьке дівчатко?* (Бердт 81)) та однолітка Олега під час першої зустрічі з незнайомкою: *Тоді Олег розвернув скутер посеред вулиці і ще раз проїхав повз неї. – А вона нічого, – навмисне голосно сказав він, обертаючись до мене* (Бердт 68).

Зауважимо, що за описом поведінки, мови, способу мислення персонажа читач намагається уявити собі його зовнішність, для зображення якої в художньому творі достатньо незначної деталі, що характеризує сутність описуваної особи. Оксана привертає увагу головного

героя як дівчина-красуня, у яку хлопець несподівано для себе закохується. Можливо, тому з усіх персонажів повісті найдетальніше виписаний цей образ. У характері дівчини можна виділити кілька основних рис характеру, що формують її ставлення до людей. Передусім дівчина розумна, кмітлива, має почуття гумору, хоч і часто вживає сленгові слова: *А ви, як я бачу, **круті хлопці**. Напевне, з місцевих?* (Бердт 67); *Мені, хлопчики, все **рівнобедрено*** (Бердт 120); *Оксана час від часу намагалася підтримати нашу з Дмитром балаканину. **Підкидала** до розмови **влучні жарти**, і бесіда враз оживала...* (Бердт 128). Їй належить дотепна класифікація юнаків: *Так от. Хлопці поділяються на ботаніків, рокерів, байкерів, геймерів, покидьків і справжніх хлопців* (Бердт 68). Оксана комунікабельна, непосидюча, крім того, варто відмітити, що вона щиро хвилюється за своїх друзів, наприклад, коли Олег не впорався з керуванням скутером і вони з Сергієм перекинулися, то до Сергія підбігла дівчина: *Живий? – **схвильовано прошепотіла** Оксана* (Бердт 158).

Письменник передає читачеві інформацію про переживання героя, використовуючи два основних прийоми. Перший будується на основі розлогих, детальних описів відчуттів. Другий набагато складніший, однак більш цікавий для досліджень. Він полягає в тому, що письменник створює в тексті особливу атмосферу, яка викликає в читача конкретні емоції, що відповідають задуму автора (Насалевич 51). Аналіз мовного оформлення цих прийомів становить чималий інтерес.

Автор повісті через переживання головного героя описує його перше кохання, на жаль, без взаємності, використовуючи паралелі **кохання – нещастя, кохання – стихійне лихо**, наприклад: *А тим часом потягом із Києва в напрямку Ліщинівки наближалось ще одне **моє нещастя**. Його **не порівняти** навіть із **землетрусом, потопом, буревієм, спопеляючою блискавкою** – все це такі собі розваги в порівнянні з тим, що звалилось того літа на мою мрійливу голову... Безумовно, оминути нещастя вдалось б, якби **я не закохався в Оксану*** (Бердт 43). Кожна деталь, кожний епітет, порівняння, метафора пов'язує зовнішнє із внутрішнім світом, насичується певною характеристикою, емоцією, вираженням ставлення, а це ознака психологічного портрета.

Потрапивши в «любовний трикутник», Сергій переживає неприязнь до свого суперника – Олега, якого обрала Оксана, та постійно звертає увагу на їхні стосунки: *...Але не Дмитро **мене хвилював**, а те, що Оксана з Олегом **добре здружилися**...* (Бердт 90); *Тепер Олега від Оксани **не відірвеш**...* (Бердт 116); *...Олег з Оксаною поводити себе так, **ніби у них завтра весілля** ...* (Бердт 129).

Сильне романтичне почуття виявляється також у тому, що намагаючись привернути увагу Оксани після від'їзду Олега, він дарує їй квіти (сто троянд з усіх квітників Ліщинівки – С. Л.), однак для Оксани *«**Це сумні квіти**» ...* (Бердт 216). Сергій зрозумів зміни в настрої дівчини: *А от «сумні квіти» **мене зачепили**. – Квіти не можуть бути **сумними**. Хіба що*



в руках **сумних людей**, – заперечив я... (Бердт 217). Вжитий кілька разів прикметник **сумні** передає не тільки те, що в дівчини зіпсувався настрій, а її тугу за коханим.

У цікавій формі Оксана відмовляє Сергієві: **Не люблю** час падолисту й дощів... А тепер і літо **не люблю**, – сказала дівчина й відвела погляд вбік. – І Ліщинівку **не люблю**, і все, що з нею пов'язане, бо... (Бердт 217). Тричі сказане дієслово **не люблю** ніби й не стосується безпосередньо Сергія, але адресоване йому. Doroslіshannya dіvchiny, zarodzhennya spravzhnіkh pochuttiv передано у словах Оксани: Я вважала, що наші стосунки з Олегом – це просто **гра, розвага**. А як тільки він поїхав, то **мені стало його бракувати**... Він слав есемески. Я їх читала, **як молитву, як замовляння**, сто разів на день (Бердт 217).

Порівнюючи психологічний образ із типовими для нього людськими рисами, читач самотійно домислює вигляд героя. Ситуативні портретні риси характеризують емоційно-експресивний образ особистості, своєрідність психологічних станів, що змінюються в різних сюжетно-психологічних обставинах (Насалевич 50). У повісті переважає динамічний, ситуативний портрет головного героя, адже перед нами життєпис персонажа, який розвивається, росте, змінюється, фантазує, наприклад: *І, втішаючи сам себе, уявляв недалекі часи, коли Оксана дізнається про мій унікальний винахід. **Про мене писатимуть у газетах, говоритимуть по радіо, моє обличчя** мелькатиме в кадрах телевізійних новин **на усіх каналах**. І одного ранку, за сніданком, Оксана довідається з телевізійних новин про Сергія, з яким колись відпочивала в Ліщинівці* (Бердт 169).

В. Бердт широко використовує штриховий портрет, тобто постійно робить акцент на провідній деталі або рисі характеру героя. Цей прийом забезпечує збереження цілісності образу. У повісті такою деталлю є, наприклад, хобі головного героя й одночасно оповідача – захоплення комп'ютерами, і герой про це говорить з гордістю: **Комп'ютер – моє захоплення, розумієш? Ворскла – це вже річ другорядна.**

– Заздрю, – зітхнув Дмитро.

– Знайшов чому заздрити! **Знайди собі заняття до душі, і все вирішиться автоматично** (Бердт 114). В іншому місці повісті головний герой говорить: *От би ще **комп**, і звідси можна цілий день не вилазити* (Бердт 84).

Завдяки його захопленню комп'ютерами зав'язалася міцна дружба з однокласником Андрієм, який спочатку «*Все, що міг знати про комп'ютери на той час – це лише те, що вони існують*» (Бердт 35). Ця дружба мала великий позитивний вплив на зміну поведінки Андрія, бо, за характеристикою головного героя, «в хлопцеві назавжди помер **колишній бевзь і бешкетник** Андрій Наріжний із 7-Б. А за годину став для нього щонайменше Девідом Коперфілдом» (Бердт 23).

Важливою деталлю портрета є особливості мовлення героїв: *тихо швидко, захоплено, боязко, гордо*, – за допомогою цих прислівників передано

емоції. Письменник може подавати психологію персонажів або через пряму характеристику мовлення (у діалогах), наприклад:

– *Сергію, а ти справжній хакер? – захоплено запитала Оксана.*

– *Несправжніх хакерів не буває, – гордо відповів їй (Бердт 173).*

Загалом, наявність у повісті реплік дійових осіб без коментарів автора дозволяє читачеві скласти власне враження про літературного героя, сформувати своє ставлення до нього. Репліки, сказані персонажем, характеризують його як особистість, підкреслюють певні риси характеру.

На захоплення головного героя та його друзів комп'ютерними іграми і програмуванням вказує використання спеціальної лексики та сленгу зі сфери ІТ типу *комп, просунутий, крутий, програмер, сішка, жаба, рульний мод, календарна матриця*, наприклад: *...Серж, ми відстали від життя. Бо просунутим вважається той, хто тямить у мовах програмування «C++», та «Java», – невдоволено зауважив Андрій. Ще кілька місяців тому без моєї допомоги він не міг знайти клавішу «Enter». А нині, наче крутий програмер, кидається словами «сішка», «жаба»... (Бердт 15); Андрій навіть раніше за мене довідався, що *it'sho underworld* – це найбільш рульний диаблівський мод (Бердт 16); Я вимкнув *комп* і гірко заплакав (Бердт 220); І я ще не знав, що там, десь у глибині *календарної матриці*, причаїлося безліч пригод, які трапляються тільки з тринадцятилітніми... (Бердт 219).*

Серед виразів, якими послуговуються підлітки, багато жартівливих, дотепних, з використанням розмовно-просторічної, тобто зниженої, лексики, наприклад: *Гей, новенький, ти, кажуть, петраєш у компах (Бердт 13); Чуєш, комп'ютерний щур, може й мене навчиш шарити в інтернеті? (Бердт 14); Чи не мотнутися великом до Тростянця? (Бердт 95).*

В аналізованій повісті В. Бердт описує жести, міміку, погляди, інтонації персонажів. Вони супроводжують майже кожную репліку дійових осіб, які живуть, спілкуються, переживають певні емоції, виявляють своє ставлення до інших. Як і в реальному житті, персонажі повісті мають свій неповторний характер. Наприклад, перша зустріч із внучкою баби Сльозки описана так: *На тому розі, де єдина в селі асфальтована вулиця перетинає ґрунтову, на лавочці біля двору баби Сльозки сиділа, лузаючи насіння, незнайома дівчина. Ми їхали трішки швидше, ніж кінська підвода, однак не встигли розгледіти її як слід. Олег ледь шию собі не скрутив. Дівчина глянула в наш бік і, здається, усміхнулась (Бердт 46).*

Л. Корнева підкреслює, що в процесі спілкування невербальна поведінка постає об'єктом тлумачення не сама собою, а як показник прихованих для безпосереднього спостереження індивідуально-психологічних і соціально-психологічних характеристик особистості (115). Щодо паравербальних – ритміко-інтонаційних – засобів, то «ними регулюють мовленнєвий потік, вони доповнюють, замінюють і передбачають висловлювання, передають емоційні стани» (Лужецька 147). Поєднуючи вербальну та невербальну інформацію, автор, з одного боку, максимально точно відображає природну ситуацію спілкування, з іншого –

це дає йому можливість глибше проникнути в душу персонажа, передати його психологічний стан, як наприклад, настрої Сергія перед «засланням» на все літо в село: *Пальцями ніжно погладжую мишку, торкаюсь клавіатури, жалісним поглядом дивлюся на темний квадрат монітора... Прощавайте, комп'ютер, телевізор, ролики, плеєр... Прощавай, цивілізація, й здрастуйте, будьте ви прокляті, кури, гуси, свині, корови, кози, собаки, коти, голуби!..* (Бердт 22).

Під час безпосередньої (усної) комунікації несловесна поведінка співрозмовника оцінюється за рахунок візуального контакту. В. Бердт визначає і зображає всі виразні моменти буття своїх героїв: не тільки вчинки та слова, але й інтонацію, жести, міміку, погляд. Це дає йому можливість створити точний художній образ, характеризує героя, виокремлює його серед інших. Наприклад, закохані Олег з Оксаною.... *притуляться одне до одного й сидять воркують. Щоправда, Оксана час від часу намагалася підтримати нашу з Дмитром балаканину. Це, мабуть, не зовсім подобалося Олегові. В такі хвилини він, як той півень, черкав крилом землю, підходячи до Оксани то з одного боку, то з іншого, й обіймав її за плечі* (Бердт 96). Окрім того, невербальні реакції допомагають зрозуміти емоції персонажа: *Наші Ромео і Джульєтта трималися за ручки, а під час кіносеансу Оксана вмошувалася в Олега на колінах. Мене з'їдали ревності* (Бердт 77).

Як підкреслює Л. Корнева, «саме художні кінеми значною мірою наближають читача до героїв твору, занурюють його в атмосферу діалогу, створюють ілюзію присутності при спілкуванні» (118). Невербальні засоби сигналізують про важливість безпосереднього спілкування для підлітків. Майже кожна репліка дійових осіб супроводжується словами на позначення їхніх жестів, міміки, поглядів, мовлення, наприклад: *Дівчина витримала паузу і обвела нас поглядом* (Бердт 122); *Дмитро легенько штовхнув мене ліктем, мовляв, ох і артистка ж!* (Бердт 123); – *Нічого, – я обійняв її за плечі і пригорнув до себе. – Спершу потрібно звикнути до темряви, і всі страхи відійдуть геть; Ой, росяно як, – вона торкнулася долонею трави, вивільнившись із обіймів* (Бердт 144).

Змальовуючи персонажів, автор звертає увагу на таку деталь, як посмішка, за допомогою якої передається не тільки гарний настрій, але й ставлення до іншої людини, а також характер персонажів. Різний ступінь вияву задоволення письменник передає низкою синонімічних засобів: *усміхнутися, посміхнутися, сяяти посмішкою, сміятись, розсмішити*. Ця повторювана художня деталь стає знаковою для середовища школярів, які безтурботно проводять канікули, та особливо вирізняє характер веселої і розумної дівчини Оксани. Наприклад: *Згода. Перелік слід доповнити, – усміхнулась Оксана* (Бердт 65); *За решту не буду говорити, а то образитеся і поїдете геть від мене, – посміхнулась Оксана* (Бердт 65); *Влучно сказано, – пересміявшись, мовила Оксана* (Бердт 69); *Сидів би ось так весь день, вигадуючи всілякі дурниці, щоб Оксана не переставала сяяти посмішкою*

(Бердт 79); *З усмішкою на вустах*, вона мрійливо дивилася на клаптики синього неба, які проглядали поміж листя яблунь (Бердт 96). На нашу думку, усмішка – найяскравіша деталь образу дівчини з компанії школярів, які волею випадку опинилися разом у с. Ліщинівка.

Варто зазначити, що описом невербальної поведінки можна не лише якнайточніше розкрити характер персонажа, але й показати його в розвитку, відобразити найменші зміни настрою. Описуючи однолітка Олега, оповідач звертає увагу на зміни в поведінці персонажа у період його становлення як особистості: *Справжній шмигало! Дідусь влучив у десятку. Ще позаминулого літа Олег був зовсім іншим: мовчазним, вайлуватим, лінивим і постійно щось жував. А тепер – наче підмінили* (Бердт 65). Опис Олега подано через особливості його темпераменту, який виявляється в мовленні: *Рот у нього не стулявся ні на хвилину. Щоб не робив: чи їхав на скутері, чи їв шовковицю, дудлив кока-колу чи видряпувався на саму верхівку черешні – завжди туркотів* (Бердт 68).

У повісті особлива увага звернена на тактильні відчуття – доторки рук, поцілунки. Для цього використано такі вислови, як *доторкнутися устами до щоки, цмокнути в щічку*, наприклад: *Я не встиг відповісти, а вона прихилилася ще ближче і доторкнулася до моєї щоки устами. На них ще тримався легкий аромат малинового варення, яке зараз варять у кожному дворі Ліщинівки. На якусь мить я скам'янів, а потім по тілу розлилося дивне відчуття легкості. Бентежне та ніжне* (Бердт 72); *Прощаючись, Оксана цмокнула мене в щічку і сказала: Ніколи б не подумала, що харківські хлопці – найхорообріші в Україні* (Бердт 146).

Встановлено, що жестикуляція збільшується при емоційному піднесенні. Описуючи невербальну поведінку, письменник надає перевагу дієсловам або дієслівним словосполученням, оскільки вони більш точно зображають рух, наприклад: *Не гаючи й секунди, я обійняв її рукою за плечі, прихилив до себе й поцілував... Я очікував почути стриманий коментар з приводу мого поцілунку. Але вона не мовила ні слова й ніжно торкнулася устами моєї щоки, поклала руки мені на плечі, притулившись до мене всім тілом* (Бердт 216).

Під час опису спілкування виникає потреба в мовній фіксації його невербальних компонентів, оскільки без їх урахування наше сприйняття обмежується тільки словесним обміном інформацією, що не дає можливості сприймати повну картину взаємодії комунікантів – тон бесіди, її емоційний фон, психологічну налаштованість мовців, щирість їхніх реакцій, правдивість висловлювань (Корнева 114). Опис поведінки та її зміни, манер, все, що відображається у мимовільних чи свідомих рухах тіла, дають можливість створити точний художній образ, схарактеризувати героя, виокремити його серед інших, наприклад: *Ходімо поблукаємо хутірцем просто так, – запропонувала Оксана, підвелася і взяла Олега за руку* (Бердт 93); *Хлопчик і дівчинка, тримаючись за руки, йшли слідом за сонцем, що поспішало за небокрай* (Бердт 94). Загалом, за нашими спостереженнями,



описи вербальної і невербальної поведінки головних персонажів є сукупністю розпорошених у творі характеристик та забезпечують цілісність образів.

**Висновки та перспективи дослідження.** У повісті «Все починається в 13» Валентин Бердт максимально точно змальовує образи персонажів – підлітків, особливості їхнього світосприйняття, реакції на події, взаємини з однолітками. При творенні мовно-психологічних портретів автор послуговується лексико-стилістичними засобами, які підкреслюють особливості характеру, темпераменту, настрою персонажів. Особливістю портретних описів аналізованого твору є акцент на провідній деталі або рисі характеру персонажів, на їхніх хобі, почуттях, переживаннях.

Серед мовностилістичних засобів творення психологічних портретів підлітків найчастіше зафіксовані епітети, метафори, порівняння, шкільний сленг, розмовна лексика. Мовні засоби на позначення жестів, міміки, поглядів персонажів, супроводжують майже кожную репліку дійових осіб твору. В. Бердт ретельно підбирає слова для опису поведінки, її зміни, манери спілкування 13-літніх персонажів повісті, що дає можливість читачеві жити емоціями героїв.

У подальших дослідженнях варто здійснити порівняльний аналіз лексико-стилістичних засобів художнього опису персонажів в інших творах для юнацтва сучасних українських письменників.

#### Список використаної літератури

- Бердт, Валентин. *Все починається в 13: повість*. Львів, 2018.
- Єрмоленко, Світлана, Бирик, Світлана і Тодор, Олена. *Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів*. Київ, 2001.
- Корнева, Людмила. «Мовна репрезентація невербальної поведінки героїв художнього твору та її роль у тексті». *Філологічні науки*, № 1 (7), 2011, с. 114–21.
- Локайчук, Світлана. «Мовний портрет Слуги з Добромиля за однойменним романом Галини Пагутяк». *Лінгвостилістичні студії*, вип. 11, 2019, с. 89–99.
- Лужецька, Леся. «Невербальні засоби спілкування як складник мовленнєвої культури особистості». *Рідне слово в етнокультурному вимірі*. Дрогобич, 2014, с. 145–51.
- Насалевич, Тамара «Класифікація портретних описів». *Науковий вісник Чернівецького університету*, вип. 136, 2002, с. 48–52.

#### References

- Berd, Valentyn. *Vse pochynaietsia v 13: povist*. Lviv, 2018.
- Yermolenko, Svitlana, Bybyk, Svitlana i Todor, Olena. *Ukrainska mova. Korotkyi tлумachnyi slovnyk linhvistychnykh terminiv*. Kyiv, 2001.
- Lyudmila, Kornieva. "Speech representation of Non-Verbal Behavior of the Heroes of the Literary Work and its Role in the Text." *Philological Sciences*, iss. 1 (7), 2011, pp. 114–21.
- Lokhaichuk, Svitlana. "Portrait of the Servant from Dobromil Based on the Cognominal Novel by Halyna Pahutiak." *Linguostylistic Studies*, iss. 11, 2019, pp. 89–99.
- Luzhetska, Lesia. "Neverbalni zasoby spilkuvannia yak skladnyk movlennievoi kultury osobystosti." *Native Word in Ethnocultural Dimension*. Drohobych, 2014, pp. 145–51.

Nasalevych, Tamara "Klasyfikatsiia portretnykh opysiv." *Naukovyi visnyk Chernivetskoho universytetu*, iss. 136, 2002, pp. 48–52.

Стаття надійшла до редколегії 11.03.2024